

Łącząc wiedzę, łącząc Europę

Ewolucja europejskiej polityki edukacyjnej i rola sieci Eurydice

Szanowni Goście, Koleżanki i Koledzy z Polskiego Biura Eurydice, przedstawiciele szeroko rozumianej społeczności edukacyjnej, to dla mnie prawdziwy zaszczyt móc dziś stanąć przed Państwem.

Bardzo się cieszę, że mogę być tutaj, w Polsce, przy okazji tak wyjątkowego jubileuszu – trzydziestolecia działalności Polskiego Biura Eurydice. Trzydzieści lat wytrwałej pracy to osiągnięcie, które zasługuje na uznanie i świętowanie, a ja czuję się zaszczycony mogąc uczcić tę ważną rocznicę wspólnie z Państwem. Spotykamy się dziś jako wspólnota ludzi, których łączy głębokie przekonanie, że edukacja jest najpotężniejszym narzędziem, jakim dysponujemy, by kształtować przyszłość naszych społeczeństw.

Pozwólcie Państwo, że rozpocznę od trzech słów, które w pewnym sensie należą do nas wszystkich. Oficjalnym mottem Unii Europejskiej jest hasło „Zjednoczeni w różnorodności”.

Jest w tych słowach coś szczególnie ważnego, zwłaszcza gdy skierowane są do gremium takiego jak nasze. Zostały one wybrane spośród haseł zaproponowanych przez około osiemdziesiąt tysięcy młodych Europejczyków – uczniów i studentów, którzy własnymi słowami próbowali odpowiedzieć na pytanie, co jest spoiwem naszego kontynentu. Trzy idee zawarte w tym hasle – różnorodność, wspólnota i dzielenie się wiedzą – w niezwykle trafny sposób oddają również ducha sieci Eurydice.

Aby zrozumieć w jakim miejscu dziś znajduje się europejska polityka edukacyjna, warto przypomnieć sobie jej początki. W latach siedemdziesiątych XX w. edukację postrzegano jako dziedzinę pozostającą niemal całkowicie w sferze suwerenności państwowej. Jednak w 1976 roku ministrowie edukacji państw Wspólnot Europejskich wykonali ważny krok naprzód. Przyjęli rezolucję wzywającą do bliższej współpracy w dziedzinie edukacji, rozpoczynając od najprostszego, a zarazem najskuteczniejszego narzędzia – wymiany rzetelnych informacji.

Cztery lata później, w 1980 roku, powstała sieć Eurydice: Europejskie Biuro w Brukseli oraz biura krajowe w dziewięciu ówczesnych państwach członkowskich. Ich zadanie było jasno określone – gromadzić i udostępniać wiarygodne informacje, aby osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki edukacyjnej mogły uczyć się od siebie nawzajem.

Od tych skromnych początków Eurydice rozwinęła się w jedno z najtrwalszych narzędzi europejskiej współpracy edukacyjnej. Dziś sieć zrzesza 43 biura krajowe w 40 państwach, a swoją działalnością informacyjną obejmuje wszystkie poziomy kształcenia – od wczesnej edukacji i opieki po edukację dorosłych.

I właśnie w tym miejscu tej historii pojawiła się Polska. Polskie Biuro Eurydice zostało utworzone w 1996 roku, na długo przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Od trzydziestu lat gromadzi ono rzetelne informacje o polskim systemie edukacji, udostępnia je partnerom w całej Europie, a jednocześnie przekazuje do kraju europejskie analizy i dane wspierające debatę publiczną. Dziś jest jednym z najbardziej aktywnych i cenionych ogniw całej sieci. Polska nie tylko dołączyła do sieci Eurydice. Polska pomagała ją tworzyć i rozwijać.

W 2025 roku sieć Eurydice obchodziła 45-lecie swojego istnienia – czterdzieści pięć lat budowania mostów pomiędzy ministerstwami, badaczami, nauczycielami i wszystkimi składowymi systemów edukacji.

Jak niedawno ujęła to Florence Mondin, dyrektorka Europejskiego Biura sieci:

„Od 45 lat Eurydice łączy wiedzę i ludzi sprawiając, że edukacja w Europie staje się bardziej porównywalna i zrozumiała”.

Łączenie wiedzy i ludzi. Tym właśnie się zajmujemy. I tym także Państwo zajmują się każdego dnia.

W ciągu ostatnich czterech i pół dekady europejska polityka edukacyjna przeszła głęboką przemianę. Prawdziwy przełom nastąpił w 1992 roku wraz z Traktatem z Maastricht, który po raz pierwszy uznał edukację za obszar europejskiej współpracy. W oparciu o ten fundament Rada Europejska, obradująca w Lizbonie w 2000 roku, wyznaczyła tej współpracy nowy i ambitny kierunek: uczynić Europę najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką opartą na wiedzy na świecie, umiejscawiając edukację w samym centrum strategii wzrostu gospodarczego i spójności społecznej.

Ambicja ta doprowadziła do przyjęcia programu prac „Edukacja i szkolenie 2010”, a następnie strategicznych ram współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia „ET 2020”. Oba programy wdrażały wspólne europejskie cele i wskaźniki, a Eurydice dostarczała danych, które pozwalały przekładać polityczne ambicje na świadome decyzje.

Równoległe program Erasmus, uruchomiony w 1987 roku, otworzył drzwi europejskich uczelni dla milionów studentów. Proces Boloński, zapoczątkowany w 1999 roku, rozpoczął harmonizację struktur szkolnictwa wyższego. Europejska Rama Kwalifikacji ułatwiła uznawanie kompetencji ponad granicami państw. Krok po kroku zaczęła kształtować się prawdziwa europejska przestrzeń edukacyjna.

W 2021 roku Rada przyjęła strategiczne ramy europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia, których celem jest budowa Europejskiego Obszaru Edukacji. Wyznaczono siedem konkretnych celów na poziomie Unii Europejskiej – jasnych, mierzalnych i ambitnych.

Dotyczą one zwiększania uczestnictwa najmłodszych we wczesnej edukacji, ograniczania zjawiska przedwczesnego kończenia szkoły przez młodych ludzi, zwiększania odsetka osób z wykształceniem wyższym oraz kształcących się zawodowo w miejscu pracy, a także coraz większej liczby uczących się dorosłych. Nie są to abstrakcyjne liczby. Za każdym punktem procentowym w obrębie tych celów kryje się dziecko, które nauczyło się czytać; młody człowiek, który ukończył szkołę; pracownik zdobywający nowe kompetencje; społeczność, która staje się silniejsza.

Niedawno Komisja Europejska uruchomiła również inicjatywę „Unia Umiejętności”, a także Strategiczny Plan Edukacji w dziedzinach STEM oraz Plan działań na rzecz Umiejętności Podstawowych.

Jaką rolę odgrywa w tym wszystkim Eurydice?

Monitor Kształcenia i Szkolenia 2025, który w dużej mierze opiera się na danych Eurydice, dostarcza zarówno powodów do optymizmu, jak i argumentów przemawiających za podjęciem działań w związku ze stanem europejskiej edukacji. Dane pokazują bowiem również te obszary, gdzie wciąż mamy wiele do zrobienia. Najnowsze wyniki badania PISA prowadzonego przez OECD, które mierzy poziom umiejętności piętnastolatków w zakresie czytania, matematyki i nauk przyrodniczych, były – mówiąc wprost – sygnałem alarmowym dla Europy. W całej Unii Europejskiej wzrósł odsetek młodych ludzi, którzy nie osiągają podstawowego poziomu tych kompetencji. Innymi słowy, około jeden na czterech młodych Europejczyków kończy edukację szkolną bez umiejętności stanowiących fundament dalszej nauki, dobrej pracy i aktywnego uczestnictwa w życiu obywatelskim.

Właśnie w takich momentach Eurydice pomaga przekuć niepokojące sygnały w praktyczne wskazówki i konkretne działania. Raport sieci z 2025 roku zatytułowany „Umiejętności podstawowe – wsparcie w nauce czytania, pisania, matematyki i przedmiotów ścisłych” analizuje działania podejmowane przez 37 europejskich systemów edukacji. Pokazuje on, że ponad połowa z nich wprowadziła nowe rozwiązania – od zwiększenia liczby godzin nauki czytania i matematyki po wcześniejsze identyfikowanie uczniów mających trudności oraz większe wsparcie dla szkół funkcjonujących w mniej uprzywilejowanych środowiskach. To najbardziej praktyczny wymiar badań porównawczych: wspólne poszukiwanie odpowiedzi na problem, z którym żaden kraj nie musi mierzyć się w pojedynkę.

Podobnie jest niemal w każdym obszarze edukacji – od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, przez kwestie związane z zawodem nauczyciela, a już wkrótce, aż po edukację obywatelską i cyfrową. Raporty porównawcze Eurydice pomagają państwom dostrzegać skuteczne rozwiązania i przekładać wiedzę na realne zmiany w szkołach oraz w życiu ludzi.

Na tym polega cicha siła Eurydice. Sieć nie narzuca rozwiązań, a porównuje. Nie wydaje zaleceń, ale dostarcza wiedzy. Szanuje różnorodność systemów edukacyjnych, a jednocześnie oferuje europejskie lustro, w którym każde państwo może zobaczyć siebie wyraźniej.

Wyzwania naszych czasów wymagają od nas zaangażowania się na nowo. Musimy odpowiedzieć na transformację cyfrową i na zieloną transformację, a także zadbać o to, by młodzi Europejczycy zdobywali solidne umiejętności podstawowe oraz kompetencje w dziedzinach STEM - naukach przyrodniczych, technologii, inżynierii, matematyce. Musimy wzmacniać prestiż i atrakcyjność zawodu nauczyciela, wspierać dyrektorów szkół oraz sprawiać, by szkoła była miejscem, w którym każde dziecko czuje się częścią wspólnoty – niezależnie od swojego pochodzenia.

Musimy jednak jasno powiedzieć, jaki jest ostateczny cel tych działań. Edukacja jest czymś znacznie więcej niż narzędziem rozwoju gospodarczego. To jeden z najważniejszych sposobów, dzięki którym społeczeństwo uczy się sprawiedliwości. Dane przypominają nam, że zbyt często sukces dziecka nadal zależy od okoliczności, na które nie miało wpływu: od jego pochodzenia, sytuacji materialnej jego rodziny, niepełnosprawności czy doświadczenia migracji. To wielkie, wciąż niedokończone zadanie europejskiej edukacji: zerwać zależność między warunkami, w jakich przychodzi na świat dziecko, a jego szansami życiowymi. Równość i integracja nie są dodatkowymi celami, które można realizować dopiero po osiągnięciu doskonałości. To właśnie one stanowią miarę jakości dobrego systemu edukacji. Edukacja kształtuje także obywateli, a nie tylko przyszłych pracowników. Uczy młodych ludzi krytycznego myślenia, życia we wspólnocie mimo istniejących różnic oraz odnajdywania sensu w tym, kim są.

Czterdzieści pięć lat temu dziewięć państw członkowskich postanowiło uczyć się od siebie nawzajem. Dziś robi to czterdzieści krajów. To nie jest małe osiągnięcie. To cicha rewolucja. A Państwo są jej częścią. Przez trzydzieści z tych lat Polskie Biuro Eurydice znajdowało się w samym sercu tego wspólnego przedsięwzięcia. Dziś oddajemy hołd wszystkim osobom, które przez lata rozwijały tę misję i wносиły wkład w jej realizację.

Jak powiedział Jan Truszczyński, były Dyrektor Generalny ds. Edukacji i Kultury, gdy Unia Europejska otrzymała Pokojową Nagrodę Nobla, że programy takie jak Erasmus pomogły zjednoczyć niegdyś podzieloną Europę.

„Podzielona Europa przeszłości należy już do przeszłości – tam jest jej miejsce, które nigdy nie powróci”.

Dlatego nadal łączmy wiedzę. Nadal łączmy ludzi. I nadal budujemy wspólnie edukację godną każdego dziecka w Europie – edukację, która nie tylko przygotowuje do konkurowania, lecz także daje poczucie przynależności, pozwala rozwijać swój potencjał i daje możliwość kształtowania własnej przyszłości. Dziękuję Państwu za uwagę.